

**УГОЛОВНОЕ ПРАВО, КРИМИНОЛОГИЯ,
УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНОЕ ПРАВО,
УГОЛОВНЫЙ ПРОЦЕСС, КРИМИНАЛИСТИКА,
СУДЕБНАЯ ЭКСПЕРТИЗА,
ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ**

УДК 343.7

**НОВІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ
ПОНЯТТЯ ВЛАСНОСТІ У ТЕОРІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА:
ДОКТРИНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЗДОБУТКІВ ЗАРУБІЖНИХ НАУКОВЦІВ**

Дорохіна Ю. А.

*Національна академія управління,
м. Київ, Україна*

У статті досліджуються методологічні засади пізнання проблем кримінального права на сучасному етапі, у тому числі нові підходи до визначення поняття власності в теорії кримінального права. Аналізуються особливості різних підходів до визначення власності, як традиційних, так і новітніх. Акцентується увага на тому, що сучасне кримінальне право, на основі нової для нього світоглядної основи – філософії власності, здатне визнати і власними методологічними прийомами обґрунтувати, за правом власності ідеальний і матеріальний початок, зовнішню і внутрішню сторони. Вказується, що з позиції своїх суб'єктів досліджувана галузь права здатна визначити місце власності в системі цінностей. Зрештою, зазначається, що воно знайде можливість надати відповідь на широке коло і інших системоутворюючих питань.

Ключові слова: власність, кримінальне право, злочин.

Постановка проблеми. Досліджуючи злочини проти власності у сучасних умовах ринкових відносин, на нашу думку, необхідно визначити, що саме розуміється під поняттям «власність» у теорії кримінального права.

Актуальність заявленої проблематики полягає, в першу чергу, у тому, що власність у кримінальному праві має статус парадоксального явища, яке зберігає невизначеність і велику кількість інтерпретацій. Як похідне від загальної теорії права кримінальне право визнає глибоку соціальну мету власності, її безперечне значення в історії суспільства, безумовну роль у становленні та розвитку економічних формацій, у формуванні будь-якої політичної конструкції.

Метою статті є доктринальний аналіз напрацювань зарубіжних науковців із цього питання.

Стан дослідження. Російські фахівці кримінального права, цілком обґрунтовано зазначають, що сучасне кримінальне законодавство, у тому числі в частині охорони власності, не є цілісним і системним актом [1, с. 20]. У ньому присутні «чужорідні» інститути і традиції інших галузей права і сфер суспільних відносин. Кримінальний

закон розбалансований, а у деяких положеннях небезпечний для суспільства, оскільки наповнений протиріччями і позбавлений концептуальних основ [2]. Основною причиною великого розриву між сенсом, який вкладено у текст закону, і сенсом, що додається в процесі правозастосування, є відсутність загального підходу і єдиної методології. Внаслідок чого стає поширеною практика вживання квазіном, зміст яких відірваний від дійсного сенсу кримінально-правових заборон [3].

Відмічене актуалізує необхідність пошуку нової для кримінального права світоглядної основи, на основі якої, з одного боку, можна було б оцінити існуючий стан речей, а з іншого, сформувані концептуальні пропозиції щодо модернізації механізму кримінально-правової охорони власності, які могли б слугувати підставою для подальших практичних розробок.

Аналіз проведених російськими науковцями досліджень правових підстав власності і кримінально-правових засобів її охорони дозволяє зробити висновки про те, що у теорії і практиці кримінального права є сталими знання про власність, під якою розуміють не природну даність, а соціальний конструкт [1]. Не викликає сумніву, що власність породжена суспільством, а тому не оспорується той факт, що приматом відносин власності є суспільні відносини.

У сучасній теорії права власність традиційно розглядається з соціальної, економічної та юридичної точок зору [4, с. 200]. Керуючись досвідом зазначених підходів, представники кримінального права за аналогією із загальною теорією права власність розглядають переважно з економічного і юридичного боків. Знаходячи оптимальне співвідношення економічної і юридичної складових власності, правознавці проігнорували те, що жодна з цих галузей знання не брала на себе зобов'язань щодо пошуку цілісного уявлення про власність. У кожній з них поняття «власність» має свій чітко окреслений цільовий характер. Абсолютизація економічної і юридичної концепцій, так само як і ідеї про їх діалектичне змішення, призвели до такого стану теорії кримінального права, де інститут власності не має чітко вираженого положення і певного визначення.

У той же час, як свідчать проведені дослідження [5, с. 952-957], відмічені положення є знаннями про власність, які не здатні зняти різноманіття її інтерпретацій, визначити місце власності в системі дефініцій кримінального права. Заявлених знань недостатньо для того, щоб визначити родовий, видовий або безпосередній статус власності. Їх недостатньо і для пояснення зв'язку власності з суб'єктами кримінального права – особою, суспільством і державою, з їх вічними цінностями – життям і свободою.

Зазначене, здавалося б, має підстави для відповіді на питання про те, що кримінальному праву необхідно оберігати і кого брати під свою опіку у відносинах власності. На їх основі обґрунтувати причини, з яких звичні повноваження власника, з одного боку, широко вживаються у кримінально-правовій доктрині, а, з іншого боку, залишаються такими, які не задіяні кримінальним законодавством та практикою. Керуючись вищевикладеними знаннями, дослідники не мають можливості оцінювати здатність кримінального закону правильно коректувати відносини власності, які складаються у соціумі, виводити їх з галузі іманентного в сферу належного, справедливого.

Інакше кажучи, теорія кримінального права, маючи в своєму розпорядженні відмічені уявлення про власність, не здатна відповісти, як справедливо зазначає

Б.П. Вишеславцев, на питання вищого порядку, на рівні яких заявлені знання розчиняються, «втрачають своє значення» [6, с. 652]. Їх недостатньо у тих частинах науки кримінального права, на яких відбувається рух в частині сенсу і теоретичних підстав. У зазначених частинах досліджуваної галузі права власність як об'єкт наукового дослідження невидимий. Заявлених знань недостатньо для ідентифікації і конкретизації власності, а також для персоніфікації її власника. У наявності лише запозичене поняття «власність», яке ототожнене, а, по суті, підмінене економічними і цивілістичними теоріями про власність. Проте справа не лише в імпортованих знаннях про власність. Проблема і в самому кримінальному праві, досвід якого не свідчить про те, що предметом його пильної уваги були вищезазначені питання. Але і тут проблема не лише в тому, що питання сенсу і значення не були об'єктом наукового пізнання. Справа ще і в тому, що знання і методологія їх осмислення не «запозичуються» у близьких або далеких сусідів на час побудови теорії [7, с. 49]. Розкриваються власні – галузеві методологічні засоби, які органічно пов'язані і виходять з наочно-змістовних властивостей блага, яке охороняється.

У світлі антропологічного сенсу власності стає зрозумілим, що адаптоване кримінальним правом уявлення про власність протиречить її онтологічним основам. Безуспішні зусилля теоретиків кримінального права, що відстоюють правду вчорашнього дня, є підставою для пошуку іншого, не римського, філософсько-правового [8, с. 38-49] і економічного [9, с. 25-34] досвіду, для розв'язання проблем, які склалися.

Нам вбачається, що досвід філософії щодо власності недооцінено кримінальним правом. Тим часом цей досвід може слугувати підставою та засобом подолання зазначеного протиріччя.

Вітчизняні науковці бачили різницю між римським і вітчизняним суспільствами. У римському суспільстві в період становлення теорії власності індивідуальності ще не існувало, у вітчизняному суспільстві вона вже зароджувалася, але не визнавалася і кримінальним законом пригнічувалася. Зважаючи як на уявлення прибічників індивідуалізму, так і прибічників колективізму, вітчизняна філософсько-правова думка відкинула співвідношення особи і суспільства. Було знайдено дві логічно й історично доповнюючих одна одну основи, де індивід відтворює власність, а суспільство надає умови реалізації.

Для кримінального права це означає, що об'єктом кримінально-правового регулювання є система відносин «індивід-власність-суспільство». Природа цих відносин не дозволяє кримінальному праву надати пріоритет як індивідові, так і суспільству, а вченим наголошувати на тому, що правоспроможність держави у відношеннях власності не обмежена [10, с. 236]. Порушення паритету між індивідом і суспільством деформує відносини власності, веде до появи квазівласності. Власність стає для індивіда голою, незабезпеченою, а для суспільства абстрактною конструкцією. Той самий процес веде до «кримінального права» [11, с. 46-53], яке характеризується сумісним або з суспільним безвладдям, або з індивідуальним свавіллям, яке привело до кримінальних законів 1922, 1926 і 1960 рр. [12, с. 14], або до досвіду застосування у кримінальному законі норм, які спрямовані на задоволення приватних інтересів.

На відміну від римського права вітчизняна філософія власності стверджує, що власність не вигадана довільно і не є винаходом суспільства. Її онтологічні підстави

приховані у конкретній особі. Їй від природи належать індивідуальні тіло і індивідуальний інстинкт самозбереження, духовна самостійність і творча самодіяльність. Вони є його першою і особистою власністю, генеруючи яку, людина виробляє вторинну, предметну власність, так звану речову власність. Індивід як суб'єкт своєї волі і свободи, а в цілому – права, інвестує своє життя в життя зовнішніх речей.

Вітчизняне кримінальне право наведені підстави власності ще не сприйняло, не дивлячись на те що саме вони пояснюють необхідність кримінально-правової охорони власності. Власність укорінена в людині, складає його метафізику. Власність виступає ідеальним продовженням людини в речах, і тому посягання на власність характеризується високою суспільною небезпекою. Розкрадання власності веде не лише до вилучення майна громадян і суспільства, але й до відчуження їх волі, свободи і автономії, права на дієздатність [13, с. 38-49].

Протилежний погляд на власність веде до ототожнення її з майном, яке само по собі поза особою, суспільством і державою не існує, а для кримінального права не має ціннісного значення. Лише завдяки зусиллям людини матерія стає річчю, а у товаристві суб'єктів права вона перетворюється на майно. У цих відносинах річ набуває свого значення, сенс і зміст, знаходить цінову характеристику.

Аналогічний сенс в поняття «власність» вкладав Бернер А. Ф.. Він вважав, що посягання на власність містить у собі не стільки знищення матеріальної речі, скільки посягання на волю іншого. Але і тут особа, яка посягає має на меті не лише знищити волю власника в речі, але і «вложить собственную волю в чужую вещь – не для того только, чтобы присвоить ее себе, но и для того, чтобы употребляют эту чужую вещь как свою собственную, пользоваться ею». Науковець вказує, що об'єктом злочинів є власність, а не володіння нею. Захопивши річ, суб'єкт злочину «хочет превратить свое владение в право собственности» [12, с. 31-48], а точніше, надати чужій власності статус своєї, хоча вона йому вже ніколи не належатиме. Вилучаючи і заволодіваючи річчю, злочинець, за переконанням Бернера А. В., може лише протизаконно нею користуватися.

Таким чином, можна констатувати, що адаптоване сучасним кримінальним правом уявлення про власність не відповідає історичній і соціокультурній основі суспільства. Більш того, воно ігнорує антропологічний сенс власності. Цей сенс не потребує юридичного або економічного обґрунтування. У ній власність конкретна і має певного носія – людину. Індивід стає дієздатною особою, а разом вони виступають як об'єкт і суб'єкт права власності.

Отже, у представників кримінального права і розробників кримінального закону відсутні підстави для суперечки про місце власності в системі об'єктів кримінально-правової охорони. Відсутні підстави розглядати власність як похідну цінність. Таке уявлення про власність протиречить її справжньому місцю в системі цінностей самого права. Нерсисянц В. С. наголошував: «уничтожение собственности по существу предопределяет и судьбу права» [14].

Завдяки категорії «власність» воля і свобода, а також інші ключові цінності права з соціально-антропологічної сфери переносяться у соціально-економічну. Власність забезпечує можливість переносу буття людини з абстракції в конкретну реальність, в умовах якої він володіє, користується і розпоряджається майном [15].

Тому об'єктом кримінально-правової охорони є власність як ключова цінність права. Вона забезпечує відносини, в умовах яких людина проявляє волю до праці і здатність до самореалізації, суспільство забезпечує право людини на гідне існування, а держава встановлює гарантії свободи.

Захищаючи власника, кримінальне право захищає його першу власність – індивідуальне тіло і індивідуальний інстинкт до самозбереження, які проявляються у відношенні людини до світу і втілюються в умовах конкретного суспільства у вторинну власність – річ. І в цьому розумінні власність не є цінністю, похідною від економіки, оскільки економіка не є цінністю права. Крім того, власність утворюється людиною, а економіка – суспільством, господарським об'єднанням.

Інший погляд призвів до того, що за основу теорії відповідальності за злочини проти власності фахівцями кримінального права і правознавцями в цілому узятий артефакт володаря, а не акт власника. Затвердилася теорія про розкрадання, для якого достатньо володіння. У процесі розкрадання вилучається майно, яке знаходиться у фактичному володінні особи, і не важливо, чи є ним власник або його утримувач. Будь-який володар майна визнаний в кримінальному праві власником, а його повноваження – володінням. Володіння прирівнено до власності, а їх отожднення обумовлено основами цивільного законодавства, в якому «собственником движимого имущества почитается фактический владелец или держатель имущества» [16, с. 188]. Реальний зв'язок останнього з річчю пререривається розкраданням, тому акт розкрадання протиставлено акту володіння.

Відмічена концепція є основною і в сучасній теорії кримінального права, не дивлячись на те, що вона не відповідає не лише природі власності, але і природі володіння. Згідно з якою, розкрадання для володіння не є порушенням. Вони споріднені по відношенню один до одного. Як у розкраданні, так і у володінні є фактичний зв'язок особи з річчю, фізична можливість її експлуатації і приналежність її певній особі.

Для припинення володіння, зазначає Мейер Д. І., наявність матеріального і духовного акта власника не обов'язкова, достатньо волі протилежної особи. У разі, якщо особа захопила річ, не визнаючи право колишнього власника, який втратив можливість проявити волю над річчю, таке володіння припиняється. Так само у разі, якщо особа загубила річ і не має можливості відновити з нею матеріальний зв'язок [17, с. 324-325].

Цей погляд описував Покровський І. А., характеризуючи його відмінність від права власності та інших речових прав. Фактичне панування особи над річчю, зазначав вчений, так зване володіння, може мати для себе будь-яке правове виправдання, але може його і не мати. «Фактическое господство лица над вещью может даже оказаться прямым нарушением права... Благодаря самым разнообразным причинам, фактическое положение вещей может далеко разойтись с их юридическим распределением» [18, с. 222].

На відміну від володіння для припинення права власності завжди необхідна добра воля його суб'єкта. Її відсутність або ігнорування не припиняє ідеальний зв'язок власника з його річчю. Цей зв'язок продовжує існувати та охоронятися навіть тоді, коли «невласник» перериває її реально складову, захопивши і знищивши річ.

Таким чином, наука кримінального права не має об'єктивних підстав для отожднення права власності і володіння. Сфера володіння може утворювати умови для роз-

крадання, коли викрадач має можливість експлуатувати річ шляхом користування і розпорядження. Володіння, на відміну від права власності, не передається, а кожного разу виникає знову [19, с. 274]. Тому розкрадання припиняє старе і утворює нове володіння. Розкрадання є правопорушенням у тому випадку, коли насильство спрямоване не проти володіння, а проти особи власника «поскольку нарушает право последнего требовать, чтобы никто не причинял ему никакого насилия» [20]. Різниця у властивостях зазначених інститутів принципова. Цією різницею пояснюють підстави захисту права власності «завжди і скрізь», а володіння лише «там і у тому місці», де не існує іншого альтернативного суб'єкта, який претендує на аналогічне благо.

Зазначена різниця обумовлена і тим, що володар, як і хижак, а в цілому «невласник», на відміну від власника, не має своєї власності. Він експлуатує чужу власність, арендуючи або захопивши її. У цьому процесі він не самостійний. «Невласник» обтяжений волею власника, що обмежує або заперечує способи реалізації свого майна. Це майно не утворює сферу його особистого буття. У ньому немає його волі, а мета направлена лише на набуття корисних властивостей з приводу чужого майна. Це ще одна підстава для висновку про те, що в теорії кримінального права відсутні підстави для ототожнення права власності і володіння, власника з володарем та з будь-ким іншим фактичним володарем майна. Посягання на власність завжди заподіює збиток власникові, а іншим особам (орендареві, страхувальникові) приносить збитки (які є або можуть бути). Інтереси осіб, які не є власниками використовуваного майна, охоплюються кримінальним законом так само, як і інтереси власника. Рівним правовим захистом користуються як власники, так і похідні від них титульні власники майна.

Зазначені уявлення про власника і його діяльність призвели до міркувань про те, що і він може бути викрадачем свого майна, раніше переданого у володіння іншій особі [21, с. 51]. Аргументуючи свою позицію, вчені посилаються на акт розкрадання, ознаки якого мають місце і тоді, коли майно вилучається власником. Не менш цікавими є думки і тих юристів, які декларують, а не пояснюють причину, чому не «можна вкрасти своє власне майно» [22, с. 200-201].

Теоретики кримінального права не взяли до уваги те, що лише власник актом своєї свідомості може сформувати істотну ознаку власності «моє» і на противагу іншому встановити межі «свого», кордони і перешкоди для «чужого» [23, с. 152]. Тому власник створює передумови появи «невласника», у тому числі власника і викрадача майна, а також межі їх буття, але не навпаки. Володарі чужого майна не створюють власність. Вони позбавлені здатності встановлювати «свої» і «чужі» кордони, а в цілому і утворювати право власності. За умов відсутності власника немає і самої власності, а за відсутності «невласника», розмиваються кордони між «своїм» і «чужим», а в цілому зникають межі між правом і неправом.

Таким чином, в теорії вітчизняного кримінального права відсутні онтологічні підстави для ототожнення власника з володарем. Звідси слідує неможливість уявити власника в одному ряду з викрадачем майна. І це не суперечить хрестоматійній істині стосовно того, що власник не може вкрасти те, що утворює і не порушує сферу його буття.

Утім, як теоретики, так і практики кримінального права вкладають в поняття «власність» не раціональне віддзеркалення дійсності, логічний образ реальності в її загальних і істотних ознаках, а виключно емпіричний досвід сприйняття власності.

Зазначена практика отримання об'єктів кримінально-правової охорони з фізичних предметів, які стали заручниками злочинної волі особи. Проведена робота над обґрунтуванням причин кримінально-правового захисту власності, яка обумовлена тим, що об'єктам охорони завдається збиток, а предмети посягань змінюються і (або) знищуються. Така залежність диференціації кримінальної відповідальності за злочини проти власності від розміру викраденого і вартості вилученого майна, від об'єму матеріального збитку і розміру втраченої вигоди. Іншими словами, застосовуючи, переважно, емпіричний метод пізнання об'єктів охорони, фахівці кримінального права за основу прийняли практику витягнення форм права з форм товару [14, с. 201], цінностей права з оцінюваних фактів, об'єктів права з предметів побуту.

Крім того, встановлений обмежений потенціал теорії злочину, як загальноприйнятого і, практично, безальтернативного наукового способу пізнання своїх об'єктів, з позиції якого власність може бути розглянута тільки як предикат злочину. Спираючись на цю теорію, кримінальне право не здатне оперувати з власністю як з цілісним правовим утворенням. У цьому разі бачать об'єкт злочинних посягань, ознаку складів злочинів. Видами власності визначають міру небезпеки діянь, яка визнається злочином. Вартість власності вимірюють об'єм кримінального покарання за вчинене проти неї діяння.

Залежно від значення досліджувальних категорій, а не від змісту власності, цьому явищу права дається відповідна смислова інтерпретація, визначається функціональне значення і місце в тому або іншому злочині. Іншими словами, у власності бачать все те, що має відношення до вчення про злочин, яке, не маючи альтернатив, закономірно стало підставою для погляду на власність як на атрибут кримінального караного діяння.

Все це свідчить про те, що кримінальне право як система знань, по-перше, не пов'язана з власністю як з об'єктом свого пізнання. Вона не оцінює цей об'єкт як одну з підстав, з якою не лише органічно пов'язана, але і з якого безпосередньо витікає. Недооцінює власність, не дивлячись на те, що саме логіка об'єкту, за словами Стефанова М., в теорії детермінує логіку наукового підходу [24, с. 149-150], так і на практиці обумовлює певне коло засобів сприйняття, оцінки і захисту власності. Внутрішній зміст об'єкту, який охороняється, має свою іманентну логіку, відповідно до якої, на думку С.Н. Марсєва, і повинне здійснюватися його життєзабезпечення [25, с. 65, 72]. Не дотримуючись логіки розвитку об'єкту охорони, теорія кримінального права, в умовах економічної формації, яка змінилася, не здатна пристосувати, конкретизувати і уточнити кримінально-правові засоби захисту власності, привести їх у відповідність з її природою. Кримінальному праву важко синхронізувати цілі і завдання своєї охорони з цілями і завданнями пануючих економічних концепцій.

Теорія вітчизняного кримінального права, маючи в своєму розпорядженні в основному емпіричний досвід пізнання інституту власності, не приділяє достатньої уваги співвідношенню практичного з теоретичним. Вона не перевіряє результати експериментальних спостережень за власністю на пізнавально-теоретичному рівні філософії права. Теорія не забезпечує зв'язок приватно-наукових методів і результатів пізнання власності, відтворених самим кримінальним правом, із загальнонауковим і світоглядним рівнями, які на основі філософії і теорії права визначають

головні напрями і загальні принципи міждисциплінарного пізнання як власності, так і кримінально-правових засобів її охорони.

Як наслідок кримінальне право, в частині охорони власності, позбавлене можливості перевіряти достовірність окремого емпіричного матеріалу на загальному і особливому рівнях пізнавального процесу. Воно позбавлене, за словами Кального І. І., доступу до передпосилочних знань, які об'єднують в собі всю сукупність гуманітарного знання про власність [26, с. 43]. Тому досягнення теорії кримінального права, судячи з проведених досліджень, вже не кореспондують з результатами онтологічного, аксиологічного і феноменологічного аналізу і оцінки сутності кримінально-правової охорони власності. Назріла «гостра» необхідність не в механічному «застосуванні», а в перетворенні – «переробці» і «приспосуванні» філософсько-правових категорій до кримінально-правових інститутів, лише «переплавка» яких дозволила би проникнути у сутність як блага, яке охоронялося, так і у специфіку кримінально-правових засобів його захисту [27, с. 2181-2189]. Це надало б можливість діагностувати не легальну, а реальну мету кримінального закону, ідентифікувати ту соціальну спільність, яку він вимагає і якій він фактично служить.

Таким чином, є підстави для висновків про те, що існуюча негативна практика кримінально-правової охорони власності утворюється, за словами Керімова Д. А., з двох «диффузуючих» блоків [28, с. 57]: теоретико-світоглядної концепції власності, прийнятою кримінальним правом, і системи методів пізнання власності, згідно з категоріями Лебедева С. О. [29, с. 87].

Досліджуючи саме зазначені напрямки, можна зробити висновок про те, що кримінальне право не приречене на «утриманський» спосіб життя. Воно не «засуджене» до перманентного запозичення знань про право власності і про критерії його оцінки в інших галузях права і гуманітарних науках.

Сучасне кримінальне право, на основі нової для нього світоглядної основи – філософії власності, здатне визнати, і власними методологічними прийомами обґрунтувати, за правом власності ідеальний і матеріальний початок, зовнішню і внутрішню сторони. З позиції своїх суб'єктів, досліджувана галузь права здатна визначити місце власності в системі цінностей. Зрештою, воно знайде можливість надати відповідь на широке коло і інших системоутворюючих питань.

Висновки. Отже, підсумовуючи вищенаведене, необхідно зазначити таке.

1. Спираючись на розглянуту світоглядну основу, вбачається можливим встановити, що онтологічна (сутнісна) підстава власності знаходиться не в речі, а в особі. З позиції особи видно, що призначення інституту власності знаходиться у перетворенні особи з правоздатного в дієздатне положення. Тобто умови, за якими він отримує не гіпотетичну, а реальну здатність набувати і реалізовувати свої права і обов'язки, відповідати за них результатами власної праці. Тому кримінальне право, яке охороняє життя, здоров'я і свободу людини, забезпечуючи її правоздатність, повинне захищати власність, забезпечуючи дієздатність особи.

2. На цих же аксиологічних підставах не менш важливе значення має власність і для інших суб'єктів кримінального права – суспільства і держави. Відповідаючи своєму призначенню, особа відтворює абсолютне – суб'єктивне право власності, а

держава, засобами оподаткування, трансформує його в обмежене – об'єктивне право, яке відповідає інтересам як особи, так і суспільства з його державою.

Тому, на відміну від об'єкта цивільно-правового регулювання, об'єктом кримінально-правової охорони є не лише міжособові, але і міжсуб'єктні відносини власності. В умовах міжособових відносин кримінальне право забезпечує повноту і винятковість права власності, яке лише власникові надає можливість знаходитися у відношенні з річчю протягом всього свого буття і її життєвого циклу. У міжсуб'єктних відносинах кримінальне право покликане забезпечувати баланс інтересів особи, суспільства і держави у відносинах власності і закономірно диференціювати їх взаємну кримінальну відповідальність, обмежуючи як абсолютне право особи на свою власність, так і право держави на майно.

3. Засобами феноменологічного підходу можливо обумовити відсутність зв'язку між правом володіння, користування, розпорядження і природного права власності, і нівелювати значення цих прав для кримінально-правової практики. При цьому встановлено, що інтересам кримінального права у встановленні факту протиправного позбавлення особи права власності здатна слугувати не відмічена тріада прав, а умови фізичного вираження цього права. Так, у разі зміни місця розташування майна відносно простору, часу і волі власника (для рухомого майна); або позбавлення власника можливості знаходитися в просторі свого майна без відносно до чужого часу і чужої волі (для нерухомого майна), в правозастосуванні є закономірні підстави для висновку про примусове припинення права власності особи.

4. На основі заявлених знань про власність, а також про її місце в житті суб'єктів кримінального права і їх відношенні до даного блага, можна переконатися в непридатності шкоди і збитку для характеристики суспільної небезпеки діянь, вчинених проти власності, в несправедливості і неефективності існуючого режиму кримінально-правової охорони власності, оскільки використані ним засоби змінили своє значення і не придатні в умовах ринкових відносин.

5. На підставі наведеного пропонується: а) додати власності родовий статус з метою виключення підстав для її включення в сферу економіки, яка надає можливість кримінальному закону оцінювати шкоду злочину лише в масштабах дії на масу, яка не змінюється від його здійснення, всього товарообігу, а не в аспекті впливу на цілісне положення потерпілого; б) під суспільною небезпекою злочинів проти власності розуміти те, що з цивільного обороту у праві і товарообігу в економіці протиправно виключається не майно, а особа. При цьому не лише особа втрачає можливість відповідати перед третіми особами своїм майном, але і суспільство, в особі цивільного обороту, позбавляється суб'єкта, здатного мати майно на підставі власності; успадковувати і заповідати; здійснювати операції і брати участь в зобов'язаннях; в) обмежити в нормах КК України вказівку на вартість майна і вартісне вираження збитку, оскільки в умовах структури ринку, які змінилася, будь-який висновок про винність і відповідальність особи за вчинення злочину проти власності має високу вірогідність бути заснованим на вартості не товару або послуги, а грошового агрегату або сурогату, фіктивного або спекулятивного капіталу, не реального, а віртуального сектора економіки; г) оцінювати права суб'єктів відносин власності не узагальнено-усередненим – товарно-вартісним, а індивідуальним – формально-рівним, а тому однаково справедливим для всіх правовим мірилом. Пропонується-

ся передбачити в нормах гл. 6 КК України ознаки, які на природно-правовій, а не товарно-ціновій основі диференціюють кримінальну відповідальність і покарання і в цілому вирішують, а не посилюють майнове розшарування сучасного суспільства; г) привести поняття «розкрадання» у відповідність з природою права власності, знаходячись в протиріччі з якою кримінальний закон підміняє в суспільстві вимогу цього права поважати волю особи, її простір і час необхідністю проявляти повагу до вартості майна, якою володіє особа. Залишаючись в колишньому вигляді кримінально-правовий механізм охорони власності характеризується низькою ефективністю, оскільки він не є ціннісною і цілісною правовою освітою, не має власної (галузевої) системи самозабезпечення, не складає частину загальноправового механізму захисту власності; д) до кола об'єктів, що охороняються, включити об'єкти не лише речових, але і зобов'язальних прав, захищати власність від усіх суспільно небезпечних діянь, як того вимагає Основний закон. Підставою кримінальної відповідальності пропонується визнати посягання, які пригнічують, підміняють або ігнорують волю власника. При цьому інші чинники, які характеризують цілі і завдання, мотиви і наміри винного, необхідно віднести до кваліфікуючих ознак складів злочинів або до критеріїв, які впливають на вид і розмір покарання, виключають злочинність діяння, загострюють або пом'якшують покарання, звільняють від кримінальної відповідальності або покарання.

Таким чином, проведене дослідження заявленої проблеми свідчить про те, що родовим об'єктом злочинів є первинна власність (відношення конкретної людини до свого і чужого), як ключова цінність права, безпосереднім об'єктом – майно (вторинна власність – матеріалізоване відношення людини до світу), а предметом злочину – конкретна річ, цінність якої визначається ринком. Концентрована увага лише на речі, вартість якої встановлюється ринком, призводить до формування ілюзорних уявлень про те, що власність утворюється економікою.

Зазначені пропозиції спрямовані на досягнення цілей модернізації кримінально-правової охорони власності, оскільки вони, з одного боку, наближені до дійсних соціальних і економічних потреб суспільства, забезпечують баланс інтересів особи, суспільства і держави у відносинах власності. А з іншого боку, пов'язані з етичними основами, характерними для традиційного вітчизняного соціуму, і прагнуть до досягнення справедливості і ефективності у вживанні заборон на новій для кримінального права світоглядній основі.

Список літератури:

1. Бочкарев С. Модернизация уголовно-правовой охраны собственности: проблемы теории и методологии / С. Бочкарев. – Фонд «Либеральная миссия», 2010. – С. 20.
2. Ошибки в УК. Постоянные изменения в УК наполнили его противоречиями / [А.И. Бойко, Ю.В. Голик, С.А. Елисеев и др.] // Российская газета. – № 5205 (126) от 10.06.2010.
3. Концепция модернизации уголовного законодательства в экономической сфере. – Москва : Фонд «Либеральная миссия», 2010. – С. 20.
4. Уголовное право. Особенная часть : учебник / [отв. ред. И. Я. Козаченко, З. А. Незнамова, Г. П. Новоселов]. – М., 2001. – С. 200.
5. Бочкарёв С. А. Собственность как охраняемое благо уголовного права / С. А. Бочкарёв // Право и политика. – № 5. – М., 2009. – С. 952-957.
6. Вышеславцев Б. П. Решение антиномии свободы и необходимости / Б. П. Вышеславцев // Кризис индустриальной культуры. Избранные сочинения. – М. : Астрель, 2006. – С. 652.

7. Юдин Э. Г. Системный подход и принцип деятельности / Э. Г. Юдин. – М., 1978. – С. 49.
8. Бочкарев С. А. Русские мыслители об антропологическом смысле собственности / С. А. Бочкарев // Известия РПТУ им. А. И. Герцена. Аспирантские тетради. Научный журнал. – 2008. – № 26. – С. 38-49.
9. Румянцев М. А. Антропологический подход к исследованию экономики: постановка проблемы / М. А. Румянцев // Вестник СПбГУ. – 2007. – № 4. – С. 25-34.
10. Советское гражданское право : учебник для вузов по специальности «Правоведение» / [под ред. Ю.Х. Калмыкова, В.А. Тархова]. – Саратов, 1991. – С. 236.
11. Гринберг М. С. Уголовное право как феномен, несовместимый с бесправием и произволом / М. С. Гринберг // Государство и право. – 2003. – № 9. – С. 46- 53.
12. Кудрявцев В. Н., Трусов А. И. Политическая юстиция в СССР / В. Н. Кудрявцев, А. И. Трусов. – М., 2000. – С. 14.
13. Бернер А. Ф. Соч. С прим. и вступ. статьей Н. Неклюдова : в 2-х т. / А. Ф. Бернер. – СПб., 1865–1867. – Т. 2. – С. 31-48.
14. Нерсесянц В. С. Философия права : учебник для вузов / В. С. Нерсесянц. – М., 1998.
15. Бочкарев С. А. Феномен собственности на уровне представления и понятия / С. А. Бочкарев // Философия и культура. – 2008. – № 10. – С. 163-173.
16. Фойницкий И. Я. Курс уголовного права. Часть Особенная. Посягательства на личность и имущество / И. Я. Фойницкий. – СПб., 1893. – С. 188.
17. Мейер Д. И. Русское гражданское право : в 2-х ч. / Д. И. Мейер. – 8-е изд. – М., 2003. – С. 324-325.
18. Покровский А. И. Основные проблемы гражданского права / А. И. Покровский. – М., 2003. – С. 222.
19. Скловский К. И. Собственность в гражданском праве : учебно-практическое пособие / К. И. Скловский. – М., 2002. – С. 274.
20. Иоффе О. С. Избр. труды по гражданскому праву. Из истории цивилистической мысли. Гражданское правоотношение. Критика теории «хозяйственного права». – М., 2000.
21. Кропачев Н. М., Николаева И. И. Уголовно-правовая защита имущественных прав не собственника / Н. М. Кропачев, И. И. Николаева // Вестник СПбГУ. – Серия 6. – 1997. – Вып. 3. – С. 130-136; Пинаев А. А. Уголовно-правовая борьба с хищениями / А. А. Пинаев. – Минск, 1975. – С. 51.
22. Исаев М. М. Преступления против личной собственности / М. М. Исаев. – М., 1939. – С. 9; Бойцов А. И. Преступления против собственности / А. И. Бойцов. – СПб., 2002. – С. 200-201.
23. Бочкарев С. А. Собственность: от представления к понятию / С. А. Бочкарев // Философия хозяйства. – 2008. – № 6. – С. 152.
24. Стефанов Н. Теория и метод в общественных науках / Н. Стефанов. – М., 1967. – С. 149-150.
25. Мареев С. Н. Единство метода и системы в «Капитале» К. Маркса / С. Н. Мареев // Вопросы философии. – 1983. – № 5. – С. 65, 72.
26. Кальной И. И. Философия права : учебник / И. И. Кальной. – СПб. : Издательство Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2006. – С. 43.
27. Бочкарёв С. А. О достижениях и возможностях уголовного права в познании прав собственника / С. А. Бочкарёв // Право и политика. – 2009. – № 11. – С. 2181-2189.
28. Керимов Д. А. Избранные произведения : в 3-х т. / Д. А. Керимов. – М. : Издательский дом «Академия», 2007. – Т. 1. – С. 57.
29. Лебедев С. А. Роль индукции в процессе функционирования современного научного знания / С. А. Лебедев // Вопросы философии. – 1980. – № 6. – С. 87.

Дорохина Ю. А. Новые подходы к определению понятия собственности в теории уголовного права: доктринальный анализ исследований зарубежных ученых / Ю. А. Дорохина // Ученые записки Таврического национального университета имени В. И. Вернадского. Серия: Юридические науки. – 2014. – Т. 27 (66). № 1. – С. 163-174.

В статье рассматриваются методологические основы исследования проблем уголовного права на современном этапе, в том числе новые подходы к определению понятия собственности в теории уголовного права. Анализируются особенности разных подходов к определению собственности, как традиционных, так и новейших. Акцентируется внимание на том, что современное уголовное право, на основе новой для него мировоззренческой основы – философии собственности, способно признать и собственными мето-

логическими приемами обосновать за правом собственности идеальное и материальное начало, внешнюю и внутреннюю стороны. Указывается, что с позиции своих субъектов исследуемая отрасль права способна определить место собственности в системе ценностей. В конечном итоге отмечается, что оно найдет возможность предоставить ответ на широкий круг и других системообразующих вопросов.

Ключевые слова: собственность, уголовное право, преступление.

**NEW GOING IS NEAR DETERMINATION OF CONCEPT
OF PROPERT IN THEORY OF CRIMINAL RIGHT: DOCTRINE ANALYSIS
OF ACHIEVEMENTS OF FOREIGN RESEARCH WORKERS**

Dorokhina Yu. A.

National Academy of Management, Kyiv, Ukraine

In the article methodological principles of cognition of problems of criminal right are investigated on the modern stage, including new going near determination of concept of propret in the theory of criminal right. The features of the different going are analysed near determination of propret, as traditional the so newest.

Specified, that investigating crimes against property in the modern terms of market relations it is necessary to define that is exactly understood under a concept «propret» in the theory of criminal right.

Actuality of declared problems consists, above all things, in that a propret in a criminal right has status of the paradoxical phenomenon which keeps a vagueness and plenty of interpretations. As derivative from the general theory of right, a criminal right acknowledges deep purpose to the propret, it indisputable value in history of society, absolute role in becoming and development of economic structures, in forming of any political construction.

The conducted research of the declared problem testifies that the family object of crimes is a primary propret (attitude of concrete man toward it and stranger), as a key value of right, by a direct object is property (the second propret is attitude of man toward the world), and by the article of crime is a concrete thing the value of which is determined by a market. Attracted attention only on a thing the cost of which is set by a market results in forming of illusive pictures that a propret appears an economy.

The noted suggestions are directed on achievement of aims of modernization of guard of propret, as they, from one side, close to the actual social and economic necessities societies, provide balance of interests of person, society and state in the relations of propret. And de autre part, related to ethics bases, characteristic for traditional domestic socium, and aspire to achievement to justice and efficiency in the use of prohibitions on new for a criminal right world view basis.

Key words: propret, criminal right, crime.